

I

Meditative Rose*

Sanatçıya bahşedilen keşif ve UYANIK HALDEKİ GÖRÜNTÜLERİN hayal edilebilenin ötesine geçmesi; Sanatçının yeteneğiyle bunları ifadesi yüzünden seçkinliği... Andolsun O, O'nu, Apacık (bir) Ufukta Gördü (Tekvir: 23) Nükleer mistisizm ve anti madde dönemi, maddenin havada asılı boşlukla ilgisi, üstelik güzelliğin ve aşkın sembolü, tefekküre davet, temeli Hakikat-i Muhammedî denilen nur, enerji, madde, ışık, anti-maddenin toplamının ilk külli yaratılışını görme isteğine adeta ilahî cevap ve bunun temaşası...

İnsanoğlunun maddi olarak olamasa bile manevi olarak perdesi aralanıp, iç içe alemleri görmeye imkân tanınması ile sanatçı ya da yolcu, kendi yükseliş ya da urucunu (mini miraç) yaşayabilir. Peygamberimizin olağanüstü yaradılışı ile Miracı Yüce Allaha, bizim miracımızın ise ancak Peygamberimizin hakikatinden bazı tecellilere olabileceği zaten çokca ifade edilmiştir. Dali, UFKİ gökyüzünde bir GÜL müşahade ettiğinde öyle bir rahatlama, huzur, hoşluk hissetti ki, bu eserine Meditative Rose ismini verdi. Gördüğünün tam manasını bilmiyordu, bu yüzden onu kendinde bıraktığı tat ile isimlendirmeyi tercih etti. Rahatlamak istediği zamanlarda bu görüntüyü unutmamak, hep hatırlamak, sonra gelecekler ya da manayı bilenlere de müşahade ettiğini görsel olarak paylaşmak istemişti. Ama bizim için adeta kuş dili ile ifade gibi bir sonuç da doğmuş oldu. Gül, Peygamberimizin çiçekler dilindeki sembolik canlandırılışıdır, bildiğiniz gibi. "Sizlere nefslerinizde (enfüs) ve ufuklarda (afak) ayetlerimizi göstereceğiz." (Fussilet: 53) Dali, Peygamberimizin cema- lini görmek istediği için gülü salt cemal olarak gördü. Gül ya da çiçekler, taç yapraklar (petal), çanak yapraklar (sepal), gövde, dikenler ve yapraklardan oluşur. Ancak, önsözün sonundaki gibi, Dali'nin bu müşahadesi Gül'ü sadece petal olarak görmektir ki, bila boyun vechi temsil eder. Bu tür konuların daha geniş kapsamlı açıklamaları ve sufizm içerisindeki bazı özel müşahadelere için M. İbn Arabî'nin *Fütuhat-ı Mekkiyye* kitabının 1 ve 2. ciltleri ile Claude Addas'ın *Kibrit-i Ahmer'in Peşinde* kitaplarına bakılabilir. Nitekim, medeniyetin temeli olan erkek ve kadın, yeni bir şehrin kuruluşu, Medine...

* Meditative Rose, 1958, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 36 x 28 cm, Özel Koleksiyon.

3

The Veiled Heart*

Peçe imgesi bize kopya vermekte. Örtülü olan kalp, fakat görünen sadece gizemli bir figür. Ufukta “Gül”ü gördükten sonra, “Madde ve sureti nasıldır acaba?” diye görme isteği üzerine bahşedilen görüntü. Görüntüyü boşuna Gala’ya ithaf etme çabası.

Hangi PERDENİN ARALANDIĞINI tam idrak etmiş olmasa da “Saklanmış Kalbin Hazinesi”nin Zat’tan olduğunun farkına bir nebze vardırılan Dali’ye “örtülere bürünmüş” diye tanımlanan ve tüm evreni içine almış kalp, yani Muhammedî gerçeği gözlerden saklayan “perdenin” aralanması ile müşahadesi gösterilince, sanki “Her şeyin içinde bulunduğu” Kitap’ın (En’am: 38) buyruğundaki Aşk’ın açığa vurulmadan önceki halini görmüş gibi olan Dali:

“Ey örtülere bürünen, Kalk ve Uyar” (Müddessir: 3) ilahi mesajında adeta, onlara anlat ki, beni bilsinler. Ben, onları beni tanısinlar, bilsinler diye yarattım. Senin tüm güzellikleri toplayan Kalbini görmelerinin vakti geldi. Onları irşad et ki, bilsinler. Beni seninle bilsinler. Bilmek, ilim sahibi olmak, benim size emanet ettiğim, sizin için en değerli kıldığım sıfatım dediğini duyar gibi oldu.

“Alemlere sığmadım, ancak “İNSAN”ın Kalbine Sığdım” diye izah edilen durum elbette O kalptir. O’nun Kalbidir. Ona benzeyebilen kalplerdir.

*The Veiled Heart, 1932, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 24 x 16 cm, Özel Koleksiyon.

5

Christ of Saint John of the Cross*

Dali'nin Nedensellik ve Mertebe analizi yapmaya en uygun eserlerinden birisi, Angel Cross'dur.

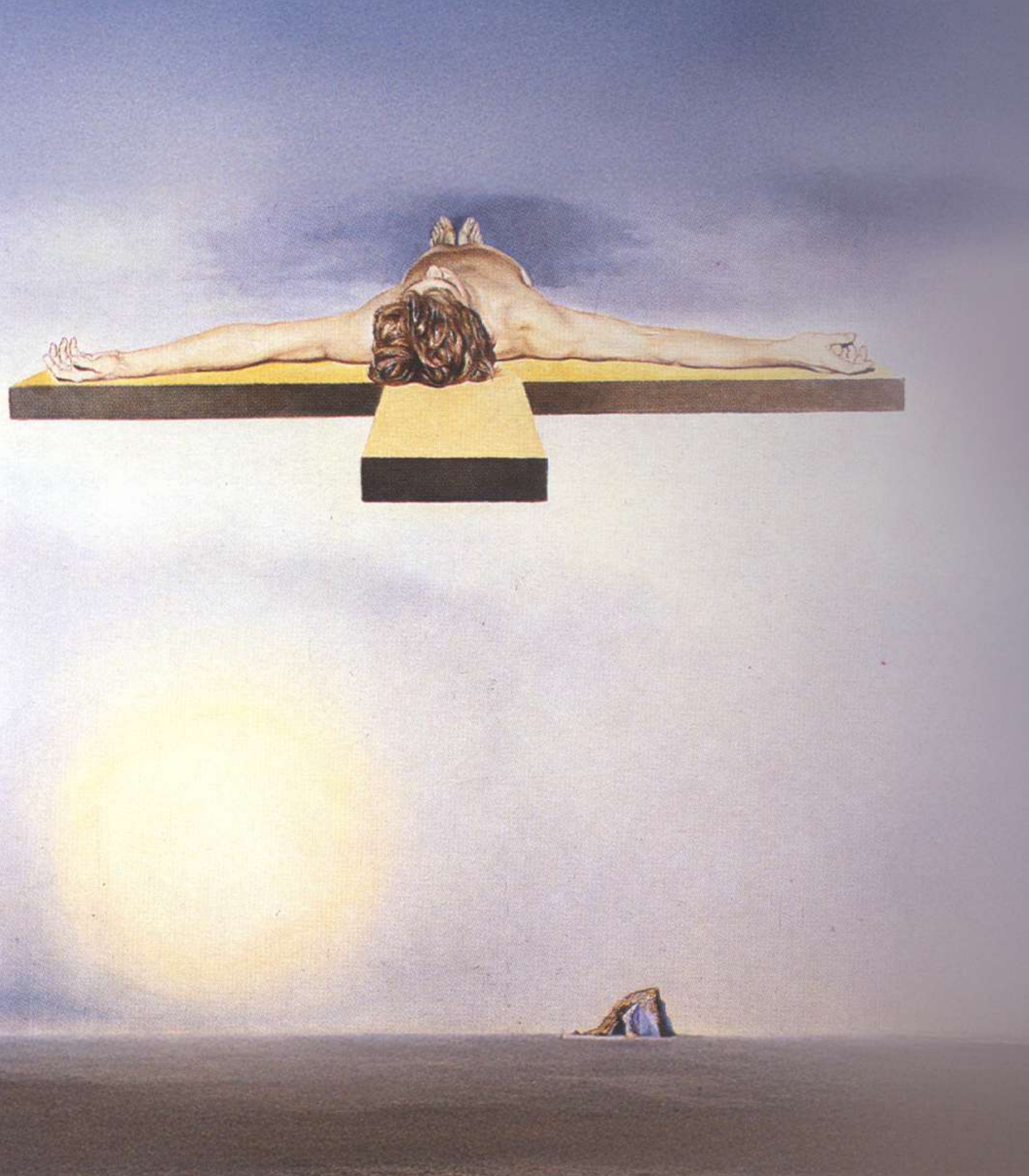
İnsan, Yüce Tanrı'nın Fiil, İsim ve Sıfatlarının, kendisinde "birimsel bireysel tezahürü" açısından programlanmış ve seçilmiş olarak ortaya (zahire) çıkan bazı isimlerin tecellisiyle neşv-ü nema bulur. Gerek Hz. İsa gerekse her insanın, Yüce Tanrı ile bilinç ilişkisi, bu fiil, isim ve sıfatlar vesilesiyledir. Ancak özelde Hz. İsa'ya Cebrail tarafından ruh üflenmesi var. (Hz. İsa Ruhullah, N. Ardiç)

Bu tabloda Hz. İsa'nın başı ve hele yüzü (vech) şahsiyet ve zatı ifade olarak tasvir edilmemiştir. Aksine, Dali, tecellinin Zatı birebir yansıtmaya duygusundan bizi uzaklaştırmaya çalışmıştır. Dikkatimiz Yüce Tanrı'nın isim, fiil ve sıfatlarının yeryüzü mertebesine, nüzul tecellilerine yoğunlaşmaya zorlanmıştır. Çünkü sadece Hz. İsa'da değil, "Yüzünüzü hangi yöne çevirerseniz, Allah'ın vechi oradadır" (Bakara: 115) denilerek vechin sınırlandırılmamış olması gerçeği vardır. Hristiyan aleminin bir derin yorum hatası burada da ortaya çıkmıştır. Onlar vecih ile kastedilen manayı sadece Hz. İsa'ya ithaf ettikleri için büyük hataya düştüler ve onu Tanrı'nın oğlu ilan ettiler.

İnsanın arayışındaki ilk adımlardan birisi kendisinde olduğunu vehmettiği güç ve kuvvetlerin kaynağının Allah'ın güç ve kuvvetleri olduğu ve bizde emaneten bulunduklarını anlamaktır. Böylece Rabbül Has denilen tahsisli isimlerden her şeyi toplayan Allah ismine yolculuk yapılmaktadır ki, buna Rabbül Erbab (Rablerin Rabbi) denilir. Allah, bizde tecelli eden isimleri vasıtasıyla bizi terbiye etmektedir. Allah ismi ise Rablerin Rabbi'dir. Böylece

*The Christ, 1951, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 204.8 x 115.9 cm, Kelvingrove Art Gallery and Museum, Glasgow.

idrak olarak Zat İsmine ulaşmamız beklenilir. Bir çok metinde geçen “nefsini (nefsinin ödünç özellikleri, isimlerini) bilen Rabbini bilir” denilen konunun basit anlatımı böyle de olabilir. Dali bu resimdeki görüntünün Kozmik Rüyada gösterildiğini söylemiştir. Bir rahip tarafından gösterilen Aziz John Haç’ı resminin tarihi kalıntısından, kendisini daha rahat ifade edebileceği formülü oluşturdu, çünkü “yüzü” görmedi, görmesine de müsaade yoktu zaten. Gökyüzünden hafif bize doğru eğimli ve bizlere bakar olarak resmettiği görüntü öncelikle tavan resmi olarak yapıldı. Sonra dikeye çevirdi. Başka bir resminde, Son Akşam Yemeği’nde havarilerin hepsi uykuya dalmış oldukları için yüzleri görünmezken, Hz. İsa seçilmiş bir yüz ifadesiyle resmedilmiştir. Ancak, tanrısal bir görüntü kisvesi arkasına saklanarak resmin arka planındaki vücudun yüz resmi olmaması da, fiziken görmediği konusunda çok tatlı bir sufledir.

Bu şekilde ifade edilen tek ana tasvir budur. Bize doğru eğilmiş bu resimde, Hz. İsa’nın, tarihsel hakikatte olduğu gibi, çarmıha gerilmediği, ellerinde ve vücudunda çivilerin bulunmadığı açıkça görülür.

Hız. İsa’nın başının nokta gibi ifade edilmiş olması, “Nokta Tezahürü” denilen Sufi terminolojisine uygundur. Fakat tüm yanılgılara rağmen Hız. İsa Prometheus değildir! Hız. İsa’yı Promete gibi görmek, adeta peygamberlik makamına ait olmadığı, mitoloji veya efsane düzleminde, olsa olsa efsanevi ve azizimsi göstermek olur. Halbuki O Allah’ın hakikat elçilerinden, peygamberlerinden birisidir.

Assumpta Corpuscularia Lapislazulina (1952) isimli resminde (Notlar bölümünde) Dali, aynı tür üçleme sembolizmini çağrıştıran bir tasvir kullanmış olsa da, haç tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bu tasvir, tasavvuf geleneğinde bilinen “insan, Tanrı’nın zatı değil, fakat O’nun isim ve sıfatlarının yer-yüzündeki tecellisidir” anlayışıyla paralellik gösterir. Gerçekten de insan bir var, bir yoktur; masalların başındaki tekerleme gibi. Bir Varmış... Bir Yokmuş...

Evvel Zaman İçinde... Var nedir, Yok nedir ya da Kimdir?

* *The Christ of Gala*, yak. 1978, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 100 x 100 cm, Pérez Simón Koleksiyonu, Meksika.

Aynı resmin en altında, tüm evrenin noktalar-
dan oluşması (atomlar, kuarklar vs.), yaşadığımız arzın da Küre şeklinde, ama biraz amorf büyük bir nokta olarak tarif edilebileceği hakikati betimlenmektedir. Notlar bölümünde görebileceğiniz Radiolaria Skeletor isimli resim ise bize yapı taşı noktalar hakkında görsel fikir vermenin ötesine geçiyor. Madonna in Particles'da Kuran'daki yaratılış, saf levhalar ve çiviler ayeti bahsi ayrıca geçmişti.

Dali, başka bölümlerde söz konusu ettiğimiz Ascension of Christ isimli tablosunda, insanın ruh ve madde özüne sahip olduğunu hoşça anlatmaktadır. Ancak bu resimlerdeki sorun, Gala'ya rüyalar dışından, hatta rüyaları bozacak kadar bağlı kalmasıdır. Kozmik Rahmani Görüntü örüntülerinde mana karmaşası oluşturan nefsi öğelerin ana Freudyan objesi genelde Gala olmuştur. Bu durum, Hac Suresi 52. Ayet'teki "Bir şey temenni edilince, temenni edilen şeye şeytan bir şey karıştırır..." ifadesiyle örtüşür; artık rüyaya Rahmani olmayan öğeler de karışmıştır.

Bazı kadim metinlerde, kadının erkeğin nefsini temsil ettiği yazılıdır. Bence bunda eşler için karşılıklı doğruluk payı vardır. Bunu herkes kendi eşinin isminin kendisi üzerine etkisi ya da verdiği kopya olarak tasavvur etmeyi deneyebilir. Gala'nın isim kökeni olarak dünya nimetleri ve eğlenmek manalarından yana olması açıcı bir tesadüf sayılabilir bu bakımdan. İncil Psalm 20:5'de, Elena İvanovna Diakonova (Gala) hakkında sanki bir şeyler söyler gibidir. Gala'nın çevresi ve Dali için ilham perisi görevi görmekte olduğu söylenirmiş. Gala, Salvador Dali'nin menajeri, finans işlerinden sorumlu partneri ve birçok farklı katkısı vesilesiyle Dali tarafından resimlerinde her fırsat ile ölümsüzleştirmeye çalışılmıştır.

* Assumpta Corpuscularia Lapislazulina, 1952, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 229.9 x 144.2 cm, Masaveu Collection, Oviedo.

nıp öldürüldü. Hz. İsa'ya benzemesi Yüce Tanrı tarafından anlık yaratılışla sağlanan "başka birisi" yakalandı ki, yaygın kanaat Yahuda İskaryot idi ve bu aynı zamanda ilahi bir ceza da oldu. Bir diğer kanaat de, muhbir ya da ihanet eden kişi yakalandı şeklinde. Bu olay Nisa 157'de anlatılır:

"...Oysa onu öldürmediler ve çarmıha germediler. Fakat onlara öyle gösterildi. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, bu konuda kesin bir şüphe içindedirler. Zanna uymaktan başka bilgileri yoktur. Onu kesinlikle öldürmediler."

Halbuki mesela başka bazı peygamberlerin öldürüldüğü Kur'an'da anlatılır. Yani Kur'an'da peygamberler öldürülemez denilmez. Nitekim çarmıha gerilip öldürülmediği anlayış ve inancı, MS 325'de İznik'te yasaklanıncaya kadar, ilk iki yüzyılda, ilk Hristiyanlarda da mevcuttu. Hz. İsa'nın göğşe alınması anlatımı ise mesela Petrus tarafından söylenmiştir. Elbette dileyen dilediğine inanır ve saygı ile karşılanır.

Enteresandır ki, Muhiddin-i Arabi'ye göre, Hz. İsa "çamurdan kuş yapmış olduğu için," kavmi de tasvirçilik ve heykel yapımlarını doğal bir yaşam taklidi gibi hissetmişlerdir, kader ironisi olarak. Hz. Musa'ya ya kadar Hz. Âdem, Hz. Nuh ve Hz. İbrahim öğretilerinde de Allah'ı başkalarına benzetmeyin, o başkalarına benzemez, onu tenzih edin emri devam etmiş, Hz. İsa ise Müjdelediği Resulullahın gelişine insanlığı hazırlamak için teşbih, yani benzetme ve insanın sıfat ve isimlerinden, Tanrı'nın özelliklerinin daha kolay anlaşılabilmesi için, örnek anlatımlarda bulunmuştur. Nitekim Allah "İki elimle yoğurduğum" "Allah'ın eli onların eli üzerindedir" hatta "Attığında sen atmadın, lakin Allah attı" gibi ilahi söylemler ile Hz. Muhammed'e gönderdiği Kuran'da, teşbih (benzetmeler) yapmıştır. Hz. Muhammed ise Tenzih ve Teşbihi Birleştirek, Tevhid etmiş, Birlemiş ve o inanç sistemini kavimlerle sınırlı olmadan, tüm insanlığa anlatmış, yaymıştır.

Hz. İsa'nın muhteşem mesajında, "Ulvi" konuların çözümlemelerinde, Aşk Bahsi Kitabının Noktası anlaşılrsa, sonra da Nokta Sırrının ilmen ve aklen bazı şeyleri izah edebileceği günlere gelinmiş olsa ve en önemlisi, Hristiyan aleminin "aşk ve batın" söylemine rağmen Hz. İsa'yı "zahir anlayış ve salt akılla izah etme çabası" da olmasa, Baba-Anne-Oğul ya da Baba-Oğul-Ruhul Kudüs konusu anlaşılırdı elbet.

Ünlü sufî ve şair Niyazi Mısırî açık meşrepliği dolayısıyla İsa meşrepli bir Muhammed'dir. Bakın ne diyor:

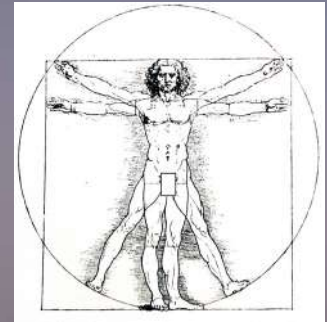
Hazreti İsa inip gökten tamam etti zuhur

Ger sen idrak eylemezsen belki sendendir kusur

"Şüphe yok ki biz, sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık" (Hucurât: 13) ayeti, Hz. İsa'yı anlamak açısından çok önemlidir. Çünkü bir başka ayette "Adem'i yaratmak, İsa'yı yaratmaktan daha zordur" (Âl-i İmrân: 59) denilmiştir.

Teslis'in kaynağına gidecek olursak, bir ters üçgenden bahsetmemiz gerekir. Dali'nin bir başka kilisedeki üçgen çizimini ve resmini benzer şekilde kullanması, aslında Teslis'in bugüne kadar söylenmiş değil, söylenmeye cesaret edilememiş yanıyla ilgilidir. Malum, aile şeceresi baba ve anneden oğul ve kızlara doğru ters üçgen oluşturarak gider. Project for Mad Tristan çizimlerinde şecerenin sembolü olarak ağaç şeklinde insanlar vardır. Onları çarmıha çivilenen değil, göğşe doğru bu manada ellerini yükselten şecere (ağaç) örnekleri olarak yapmıştır Dali. İlk örneği Leonardo'nun L'uomo Vitruviano isimli meşhur insan figüründe adeta hareketli olarak gösterilir. Malum, havariler, ülkelere göre aziz olarak tanımlandığı hallerde ya X işareti ile veya haç şeklinde sembolize edilmişlerdir. Bir şirket amblemi, şirketin ticari maksadından bağımsız, sadece şekil olarak, Dali'nin, insan şeceresi ile ağaç insanlar ve istavroz arasında kurulması gereken ilişki konusunda da bize ilham verebilir.

Leonardo da sanki böyledir. Uçan insan, istavroz değil, insan motifinin kendisi, adeta aşk ateşine uçan bir pervanedir gibi duygu oluşturmaya yardımcı olmaktadır.

*Corpus Hypercubus
(Crucifixion), 1954.
Tuval Üzeri Yağlı Boya,
194.5 x 124 cm, New York, The
Metropolitan Museum of Art,
Gift of Chester Dale.

Servi ağaçları, ölüm sonrası birlik (vahdet) ve teklik (ehadiyet) düşüncelerini güçlüce hatırlatır. Dikkat edilirse saraylarda ve yeryüzündeki son insanoğlu ikametgahı olarak bilinen mezarlıklarda genellikle servi ağaçlarının olması hem 1'i hatırlatan formları itibariyle hem de kolları adeta tümel bakımdan olmayan ağaç olması bakımından enteresandır. Sarılma, yani "haşır" gerçekleşmiştir. Damla olan insanın hakikati, Okyanusa ulaşmıştır. Artık yeniden Birlik vardır. Bu birlik mertbesinin üzerinde de Teklik (Ahadiyet) vardır. Tüm bunları düşününce damlanın da dünyada aslında bir deniz olduğu anlaşılır. Neşre ise gerek olup olmadığı O'na bağlıdır. Hakikat açısından, şu anda da, O'nun aynı ya da Zatı değilsek de, ayrı veya gayrı değiliz. Tesseract anlayışında küplerle dördüncü boyut oluşturma çabası bizi biraz da matematiğe yönlendirmektedir. Aslında dördüncü boyut genelde zaman olarak algılanır ki, Yüce Tanrı'nın direkt kendi varlığı ile ilgilidir. Bazı uzay filmlerinde insan beş boyutlu bir matrix yapı içerisinde tahayyül edilmiştir. Bu bo-

yutlar sırasıyla, bilinçaltı, bilinç üstü, matematiksel teoriler, optik görünüm farklılaşmaları, beşincisi ise canlandırma isteğidir. Bu ise, bilinç üstü bir keşif, bazen de Müşahededir (Vakıa, Varidat). Dali kendi sanatının dünyasında, Tanrı'da yok olma, yani fenaillah oluşumunu Gala'da fena bulmak gibi yorumladıysa da, Gala'nın bir Aziz olmadığı, böylece Gala'nın şahsiyetinde fena bulmanın mümkün olmadığı, yani Gala'nın Dali'nin fenafile öğretmen mertebesi için vesile olamayacağı açıktır. Aslında Hz. İsa'nın yüzünün diğer peygamberler gibi görünmemesi, film izlerken kahramanın yerine kendimizi koymamız duygusu gibi, onun hayatını insanların yaşama çabasına, hatta zorunluluğuna daha uygundur. Aklında kaldığı kadarıyla ünlü bir Sufi hakikat şiiirinde (Varidat) şöyle geçer:

İbrahim ile birlikte onun ateşine atıldım.
İsa ile birlikte beşikte söz söyledim.
Davut'a namelerin tatlılığını ben verdim.
Ben bu sözleri söylerken hakikati söyledim.

Bu açıdan Tevbe Suresi 119. Ayet'te şöyle söylenir: "Ey iman edenler, sadıklarla beraber olunuz." Nisa Suresi 69. Ayet'te ise, "Kim Allah'a ve Peygamber'e itaat ederse, işte onlar Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberler, sıddıklar, şehitler ve sâlihlerle beraberdirler. Bunlar ne güzel arkadaşlardır." denilmiştir. Bu ilahi söz An-ı Daim ve zaman ve mekân ötesi Birlik; başka bir deyişle, kuantum fiziğinin zamansız boyutlarına ulaştırır. Çünkü ayet, ileride beraber olurlar ya da olacaklar demez. Ruhsal bir frekans birliğinden söz eder. "Doğrusal zaman çizgisi dışında tüm bunlar 'tek mekânda, tek an'da buluşur," der. Hz. Muhammed'e atfen çok geçen bir söz vardır: "Kişi sevdiği ile beraberdir." Nisa Suresi'nin ilgili ayeti inmeden önce peygamberin arkadaşlarından birisi, "Ey Allahın Yüce Eiçisi, Sizin makamınız cennetlerde çok yüce olacaktır mutlaka, biz cennette olsak bile orada sizinle aynı yerde olamayız," diye ağlayarak söyleyince, cevap olarak bu ayet gelmiş diye rivayet edilir. "Kuantum dolanıklık"ta bile birbirine inanç ile dolanık iki parçacık arasında sürekli bağlılık vardır, mesafe ve zaman onları uzaklaştıramaz denilir. Ayette geçen 4 makam İnsanın ulaşabildiği SAF BİLİNÇ BOYUTU'ndaki MERTEBELERİdir.

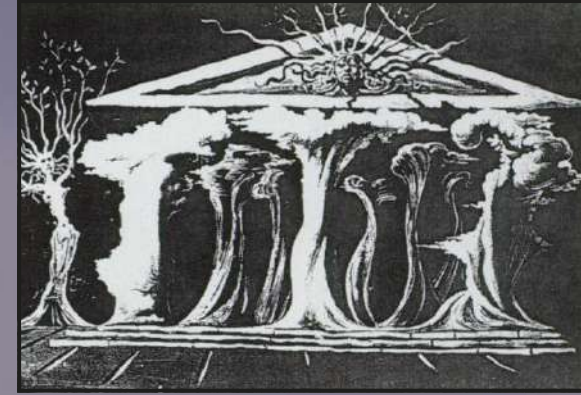
Vahyi doğrudan müşahade eden üst mertebe, hakikati perdesiz gören sadık akıl, canını hakikati görmek için verenler, amellerini evrenin hoşluk, güzellik, matematiksel uyumu ile hizalamış olanlar.

Bunlar, Dost meclisinde dostluk ile Bir olan insanlar. Bu bakımdan Dali, Gala'dan öteye geçmekte zorlanmıştır. Ama, niyeti, liyakati, cesareti sayesinde kader çizgisinde kendi şahsî yaratılış gayesini büyük bir yetenekle ortaya koymuştur.

DALİ kanımca Yüce Tanrı'nın, insanoğluna bahsettiği var olma realitesi içerisinde, O'nun sanat eserlerinden birisidir.

*Assumpta Corpuscularia Lapislazulina, 1952, Tuval Üzeri Yağlıboya, 229.9 x 144.2 cm, Masaveu collection, Oviedo.

*Untitled (Temple Frontage with Atomic Explosions), c.1947, Sans titre.

*The Sacrament of the Last Supper, 1955, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 166.7 x 267 cm, National Gallery of Art, Washington, D.C.

*Project for "Mad Tristan", 1944, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 26.5 x 48.5 cm, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres.

8

Head Bombarded with Grains of Wheat (Particle Head Over the Village of Cadaques)*

Dali'ye YARATILIŞ'ın kopya veren bazı sahnelerinin GÖSTERİLMESİ, bilimin desteği ile Boşlukları Doldurma çabasına Bilmece çözer gibi gayret etmesi, Yaratılış Eylemine katılmışçasına sevinmeye başlaması, İlahi Lütufla yol açılması karşısında temposunu artırması. Eşyanın hakikatine seyahat başlangıcı.

Noktalar ve en küçük yapı taşlarından “insana ortaya çıkması için rahimlerde şekil verilmesi, kemiklerin oluşması, kemiklere et giydirilmesi, göz, kulak, burun verilmesi ... en güzel şekilde biçim verilmesi” (Secde: 9, Araf: 11, Âl-i İmran: 6, Sad: 72). İnsanın Varoluş ya da Yaratılış hikayesinden gözle görülen kısa metrajlı kısa görüntülerden uzun metrajlı çalışmalar ve eserlere gidilmesi, ve sanatçının “yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir” (Müminun: 14) ölçüsünce, insana da belli bir yere kadar yaratma özelliği verilmiş olması ve kendi sanat yaratımı ameliyesinin, Dali tarafından ortaya konulması.

Sanatçının sadece Hz. İsa'nın Allah'ın izni ile “ÜFLEME” eylemine izinli olması (Âl-i İmran: 49) dolayısı ile Hristiyanlığa (Hz. İsa yüzünden) saygısı ve merakının artması. Bu konuda da eser verme arzusunun ortaya çıkması. Bu açıdan kıyametle birlikte Din Günü'nde (Muhakeme) Yeniden Yaratılışın olacağını da resmetmesi (YaSin: 79). Yaradılışın başlangıç olarak harflerle ilişki kurmasının tuhaf bir şekilde hat sanatı ile benzerlik göstermesi.

*Head Bombarded by Grains of Wheat, 1954, Karton Üzeri Yağlı Boya, 26.6 x 17.8, Özel Koleksiyon.

*Saint Surrounded by Three Pi-Mesons, 1956, Tugval Üzeri Yağlı Boya, 42.5 x 31 cm, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres.

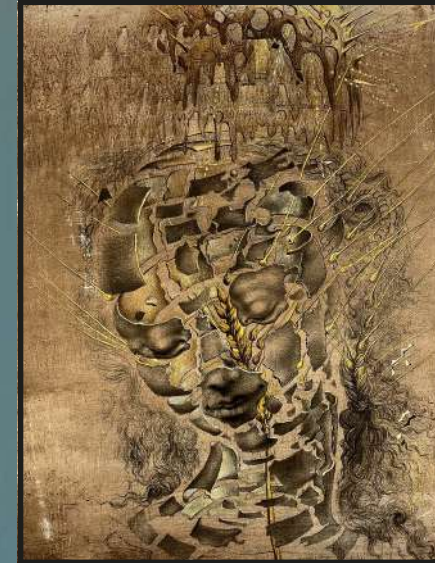
*Nuclear Head of an Angel, 1952, Kağıt Üzeri Siyah Mürekkep, Sepya ve Kurşun Kalem, 56 x 43 cm, Özel Koleksiyon.

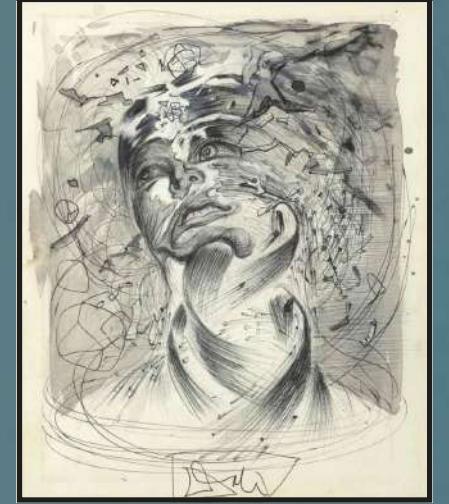
*Madonna and Particle Child Nuclear Drawing (Study for Exploding Raphaelesque Head), 1954, Kağıt Üzerine Çini Mürekkebi ve Kurşun Kalem, 31 x 24 cm, Özel Koleksiyon.

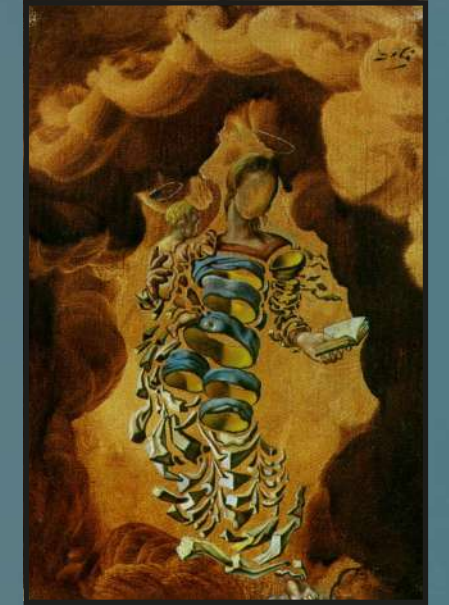
*On The Verge (Illustration), 1950, Kağıt Üzerine Çini Mürekkebi ve Kurşun Kalem, 26 x 18.4 cm, Özel Koleksiyon.

*Study for the Head of the Virgin, 1951-1952, Panel Üzerine Yağlı Boya, Guaj ve Kurşun Kalem, 24.1 x 19.1 cm, Özel Koleksiyon.

*Tête Explosive, 1952-1954, Kağıt Üzerine Guaj, Çini Mürekkebi ve Tükenmez Kalem, 28.2 x 23.5 cm, Morohashi Museum of Modern Art, Fukuşima, Japonya.

*Madonna in Particles, 1952, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 20.3 x 13.6 cm, Özel Koleksiyon.

Notlar

Head Bombarded with Grains of Wheat

Mü'minûn: 14

Sonra bu nutfeyi alaka, alakayı mudğa hâline getirdik. Mudğayı kemikler hâline soktuk ve bu kemiklere et giydirdik. Nihayet onu bambaşka bir yaratışla güzel bir insan kıvamında ortaya çıkardık. O eşsiz, en güzel yaratıcı olan Allah yüceler yücesidir; bütün nimet ve bereketlerin asıl kaynağıdır!

Secde: 9

Ardından onu güzel bir insan şeklinde düzenleyip ona rûhundan üfledi. Böylece size kulaklar, gözler ve kalpler bahşetti. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!

A'râf: 11

Sizi yarattık, sonra size şekil ve biçim verdik, sonra da meleklerle: "Âdem'e secde edin!" buyurduk. Hepsi hemen secde etti. İblîs müstesnâ; o, secde edenlerden olmadı.

Âl-i İmrân: 6

Sizi rahimlerde dilediği gibi şekillendiren de Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olanıdır.

Sâd: 72

"Ben ona güzel ve düzgün bir şekil verip rûhumdan üflediğim zaman, siz de hemen onun önünde secdeye kapanın!"

Âl-i İmrân: 6

Sizi rahimlerde dilediği gibi şekillendiren de Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olanıdır.

27

The Christ of Garbage*

Yolculuğun farkında olan insan, bazen zorlu bir yolculuk olabileceği bilincindedir.

Ufuklarda ve benliklerimizde, vücut ülkemizde olan delil ve ayetleri keşfetmek için, kendi ilyadamızda Hakk'a gitmeye çalışılan yolculukla ya da nihai olarak ölüm sonrası varış zaten O'nadır. Yolculuğumuz deryalardadır. Bazen de kara parçalarında mesafeler katederiz. Lütfedilen mânâ konaklarında misafir oluruz.

Nuh Peygamberin geçtiği yoldan geçen Kurtuluş menzili yolcusu, "Levhalar ve Çiviler ile yapılmış" Beden Gemimizin Varlığını fark eder. Hz. Nuh kendi kendisine yol alan geminin kaptanıdır. Aklın çizdiği yol haritasını takip eder. Bilinç ve şuur ile hayata en üst düzeyde adapte olunur. Nuh (İakabı Neciyullah, yani Allah'ın kurtuluşa erdirdiği kulu) kurtuluş mertebesi olarak anlaşılır.. Ünlü Mevlid yazarı Süleyman Çelebi, kitabına Kurtuluş Vesilesi ismini vermiştir. Nuh kelimesinin İbranice karşılığı da "rahat olmak" şeklinde açıklanmaktadır. İlk defa ve denizden uzak bir yerde, gemi yapıldığına şahit olan yöre halkı için mucize geminin kendisi idi. Kurtuluşa doğru yola çıktılar. Azgın dalgalar üzerinde seyrettiler. Hz. Adem'in İakabı olan Saf'lık (Adem Safiyullah) bozulunca, felaketin kesinleşeceği insanlık kayıtlarına geçti. Her yeni cezanın ya da felaketin, türüne göre, kurtulmak için bir Kurtuluş Gemisi olacağı böylece tarihe geçti. Her devrin Nuh özelliğini taşıyan reçetesi yine de Akıl'dır.

Nuh Suresi'nin 17 ve 71. ayetleri şöyle der: "Ve Allah sizi bir ot olarak yerden bitirmiştir" Ters yönde yer değiştiren rakamlardaki ayetler bize hakkımızdaki bir hakikati, geldiğimiz yeri unutmamamız gerektiğini hatırlatır gibidir.

Yaratılış mertebeleri şöyledir;

*Christ of the Rubbish, yak. 1968, Tekne Gövdesi, Akdeniz Kiremitleri, Kablo Makaraları ve Çeşitli Atık Malzemelerden Yapılmış Açık Hava Enstalasyonu (Heykel), yak. 1200 x 300 x 250 cm, Salvador Dalí House-Museum, Portlligat, İspanya.

Madeniyet Mertebesi
Bitki, Nebat Mertebesi
Hayvaniyet Mertebesi
İnsaniyet Mertebesi

Dolayısıyla, insan özelliğinde akıl kullanılarak ilerlemek lazım. Zira birçok başka ayette “Bunda düşünenler için nice deliller, dersler, ayetler vardır,” denilir. Toprakta ot gibi çıkarıldıktan sonra oraya iade oluyoruz. İlahi İlim Denizinde, Vücut ve Mana Gemimiz yaşam boyu yol alır. Gemisine sahip çıkmayanın yolu olamaz.

Ankebut Suresi, 15. Ayette, “Fakat onu ve gemi arkadaşlarını...” denildiği üzere ortak özelliğimiz bir gemide olmamızdır.

Hûd Suresi 37. Ayette ise şöyle denilmektedir: “Gemiye bizim nezaretimizle ve vahyimizle (yapım talimatlarını uygulayarak) yap.” Bu ayetin bizler için manası ise şudur: “Benlik” (Nefs) deryasından Kurtuluş Gemisini, Kur’an nezaretinde vahye uyarak İNŞA etmelisiniz. Rivayete göre, Nuh Peygamber’e eline bir tavuğun tam göğüs kafesini alması ve böylece modelleme, kopyalama fikri verildiği de söylenilmektedir.

Kamer Suresi 13. Ayette, “Biz, Nûh’u (ve onunla iman edenleri), levhalardan yapılmış ve perçinleşmiş gemiye yükledik” denilmektedir.

Enteresan olan Allah’ın “iki elimle yarattığım” ayeti, sonra “...ellerinizle yapıp ettikleriniz yüzündendir” ayetleri her insana kendi Kurtuluş Gemisini iki eli ile inşa etmeyi hatırlatmaktadır. Vücut Gemimiz ise zaten Allah tarafından yapılmıştır.

Geminin yüzdürülmesi de olağanüstüdür ve hayat yolculuğumuzdaki içsel yolculuk hakkında kopya verir.

“Ve dedi ki, yüzerken de dururken de Allah’ın adını anın.” (Hûd: 41) Allah’ın ismini anarak, besmelenin esası ile Nuh’un gemisi ve insanın gemi olan vücudundan Hz. İsa’nın “Çamurdan kuş yaparım, ona Allah’ın izni ile nefes üf-

leyince, kuş canlanıp uçar” kavramına geçmiş; yani, insana Allah’ın ismini anarak kendi kendine giden gemiyle yola çık denmesinden, tekvin, yani yaratma sıfatının verilmesi mertebesine geçilmiş olunuyor.

“O gemi bizim gözetimimiz (kontrolümüz) altında akıp gidiyordu,” (Kamer: 14)

“Ve de ki, (dedi ki değil çünkü emir hepimize) ‘Ya Rabbi, beni bir mübarek yere indir,’” (Mü’minûn: 29) Geminin durması ve karaya çıkış ise malum şu ayettedir: “Ey gök, suyunu tut; ey yer, suyunu yut” emrini müteakip, gemi Cudi Dağı’na oturdu. (Nuh Peygamber ile ilgili bilgilerin birçoğu için N. Ardiç’in Hz. Nuh Neciyullah isimli kitabından istifade edilmiştir.) Cud cömertlik demektir. Böylece yeniden hayat kurabilecekleri Allah’ın cömertçe lütfettiği imkan ve mekana kavuştular. İnsanların cömertliğine nazaran Allah’ın cömertliği dağlarla kıyas edilebilir. Hatta ayette “Gök kapılarının açılması” birçok konu hakkında fikir vermektedir.

Tüm bu arka plan hazırlığından sonra Dali’nin tabiat içerisinde yaptığı “İSA’NİN ENKAZI” isimli çok manidar eserine gelecek olursak: Bu eser tabiata bırakılmış, kırıntı, döküntü, biriktirilmiş adeta çöp parçaları olan çevre atıklarından yapılmıştır. İlk göze çarpan Hz. İsa’nın sembolik göğsü (imanın merkezi) olan paramparça olmuş teknenin (kayığın) İnsanlar tarafından yapılan tahribat yüzünden kayalara vurarak parçalanmışcasına dağılması, şeklinin ve hakikatinin bozulması konusu.

Hız. Musa’ya kadar olan peygamberlerin, Yüce Tanrıyı tenzih edegelmelerine Hz. İsa, ilahi emir ile, teşbih boyutunu katarak onları bir üst idrak ve inanç seviyesine geçirmek istedi ise de, gemi insanlar yüzünden parçalanarak karaya oturdu. Hz. İsa’nın Yakupoğulları’na mesajı “enkaz” halini aldı. Dali’nin bu çalışması, Hristiyanlığın yaşam macerasını müthiş bir tasvir ile tabir ettiği (yorumladığı) Mekan boyutunda ESERE dönüştü. Yere serilmiş, enkaza dönüştürülmüş ilahi mesaj hakikatinin, Hz. Muhammed ile yeni bir açılımla yeniden dirileceğinin öncülü de olarak.